

Móricz Zsigmond parasztabrázolója

Élete

- A 20. század első felének jelentős prózaírója, a Nyugat első nemzedékének tagja
- Kortársa Ady Endrének, Juhász Gyulának és Babits Mihálynak is (1929 és 1933 között vele közösen szerkesztette a Nyugat című folyóiratot)
- 1879. július 2-án született Tiszacsécsén.
- Édesapja, Móricz Bálint, hatalmas indulatú, nagy becsvágygal rendelkező ötholdas kisparaszt volt, édesanyja, Pallagi Erzsébet pedig egy özvegy papné leánya.
- Nagybátyjához Pallagi Lászlóhoz kerül mikor apja vállalkozása csődbe viszi a családot. Iskoláit Debrecenben, Sárospatakon, Kisújszálláson végezte. Egyetemre Debrecenben és Pesten járt, de tanulmányait nem fejezte be.
- Újságíró lesz, népdal és versgyűjtésen vesz részt, anyagot gyűjt a Kisfaludy társaság megbízásából.
- 1903-ban a frissen alakult Az Újság szerkesztőségében kapott munkát.
- 1905-ben feleségül vette Holics Eugéniát (Jankának hívta), házasságuk nem volt idilli, mindkét fiuk fiatalon meghalt. Az asszony alakja csaknem minden művének egy nőhősében megjelenik. - 1925-ben felesége öngyilkos lett.
- A Hét krajcár sikere (1908) hozta meg Móricznak az írói hírnevet, az ismeretlenségből való kiemelkedést s Ady barátságát. Az elismerés szinte gátakat szakított fel benne: egymás után, gazdag termékenységgel írta novelláit, regényeit, színdarabjait.
- Megjelent a Sárarany (1911) c. műve, amely nagy sikert aratott.
- Novellái jellegzetesek, szakít az eddigi Gárdonyi-féle idillikus parasztabrázálással.
- Dzsentrí novelláinak témája: alkalmas-e a dzsentrí, hogy polgárosodjék.
- 1915-ben önkéntes haditudósítóként működik. Járt az országot, s lelkes hangú riportokban számolt be az élet új változásairól.
- Kiábrándul a világból, ennek hatására jelenik meg, 1916-ban a Szegény Emberek c. novella, amely azzal foglalkozik, hogy jámbor parasztemberből hogyan lesz vérengző gyilkos, hogyan ébred rá hogy bűnt követ el, ha gyilkol.
- Második házassága Simonyi Mária színésznővel (1926) is boldogtalan volt, egy évtized múlva felbomlott.
- 1935-ben megjelenik a Boldog Ember, amely önéletrajzi regény. 1936 Komorló novelláskötet.
- 1939 Kelet népe szerkesztője.
- 1941-es Árvácska c. regénye a Csibetörténetekhez kapcsolódik, Lithey Erzsébetéről szól.
- Élete utolsó nagy művet, a Rózsa Sándor trilógiát már nem tudta befejezni, 1942. szeptember 4-én váratlanul halt meg agyvérzésben.

Művészetének legjellemzőbb jegyei

- Művészetének újszerűsége a témaválasztásban, ábrázolásmódjában és stílusában rejlik
- Témája a parasztság és a dzsentrí világának bemutatása
- Ábrázolásmódjára jellemző a drámaiság, a falu világának belülről való láttatása (nem kívülállóként mutatja be a parasztságot)
- Stílusa erősen realista (kezdetben naturalista vonásokkal színezve); líraiság és drámaiság is jellemzi műveit
 - A realizmus a 19. század közepén kialakult, a valóságnak átfogó, hű, és a jellemző vonásokat kiemelő ábrázolására törekvő művészeti-irodalmi irányzat. A név a latin realis szóból származik. A romantika virágkorában született, a polgári, kapitalista társadalomból való kiábrándulás a forrása.
- Legfontosabb feladatának a tényfeltárást tartotta
- Sajátos írói nyelvezetet alakított ki: a magyar nyelvnek különböző rétegeit szólaltatja meg műveiben (nyelvjáráásokat), és a helyesírás stilisztikai változatát alkalmazza (fonetikus írásmód: mindent kiejtés szerint ír le)

Parasztábrázolása

- A Hét krajcár és a Tragédia című novellák is azt mutatják, hogy Móricz szembeszállt a kor romantikus parasztábrázolásával, és az idilli felszín mögött merete meglátnia nyomorúságot, a szegénységet, a lelki és szellemi elmaradottságot→mindez merész újításnak, bátor, forradalmi tetteknek számított
- A magyar falu, a magyar vidék legnagyobb írója: novelláiban, regényeiben, drámáiban is a parasztság léthelyzetét, szemléletmódját, babonáit, hiedelmeit és a nagy szegénységét ábrázolja hitelesen, nem meg szépítve
- Móricz képes azonosulni a szereplőivel, mert érti, ismeri a parasztság problémáit
- Ábrázolásmódjára jellemző a drámaiság, a falu világának belülről való láttatása (nem kívülállóként mutatja be a parasztságot)
- Elsősorban társadalmi feszültségek ábrázolására törekedett, és ő az első írónk, aki a falun belül is látott társadalmi tagozódást
- Lényegretörő írói magatartás- kevés tájleírás
- Drámaiság
- A parasztéletre utaló jellegzetes hasonlatok, jelzőrendszerek
- Mindebből következően művei nehezen fordíthatóak

Hét krajcár (1908)

- Idill és tragédia ötvözése egy művön belül: idilli az anya és gyermeke játékos krajcárkeresése, felszabadult nevetésük, drámai azonban a keresés nyomán feltárolt nyomor és szegénység, a koldus által adott 7. Krajcár elfogadásának kényszere és végül az anya tüdőbeteg köhögése, amely a korai halál megváltoztathatatlanságát jelzi

Tragédia (1909)

- Az örökös éhezéssel szülő groteszk novella
- Míg a Hét krajcár nyomora csak a testet törte meg és tette beteggé, de a lélek ép és egészséges maradt, addig itt már a lélek „megy tönkre”. Az állandó éhezés miatt deformálódik a lélek
- A hagyományos idill már csak néha villan fel, helyette a drámaiság lesz meghatározó. A komikum határát súroló nincstelenség teszi a művet groteszké
- A főszereplő, Kis János, egy átlagember, nem véletlen a névválasztás sem
- Állati szintre lealacsonyodott létének egyetlen mozgatórugója az örökös éhség, egész tudatvilágát az evés gondolata tölti ki
- Nevetni csak egyszer nevetett jóízűen, akkor, mikor az apja le akarta őt ütni, amiért megette az egész tál galuskát, s amint feléje sújtott, a saját ütésétől megtántorodott, felbukott és a falba vágta a fejét, amibe bele is halt
- Kis János életének tehát minden élménye az evéshez és az éhséghez kapcsolódik. Általában agresszív, rosszkedvű és durva.
- Életének nagy eseménye, amikor megtudja, hogy ő is hivatalos a Sarudy lány lakomájára, s annyit ehethet, amennyit akar
- Sarudyt gyűlölte, amiért ő egész életén keresztül dolgoztatja és éhezetteti
- Úgy lázad a gazdagok ellen, hogy ki akarja enni a vagyonából a gazdag Sarudyt
- 60 tál töltött káposztát akar megenni
- Célja kisszerű és nevetséges, a cél eléréseért folytatott küzdelem a groteszk
- Kis János, aki örökké éhezett, paradoxon módon, épp az evésbe hal bele
- A cím nem csupán János személyes tragédiájáról szól. Ez a novella egy szociális tragédiát mutat be, a valóságra hívja fel a figyelmet, arra, hogy sok ezer ember állati sorban tengődik.
- Ennek a novellának is jellemzője a drámai szerkesztés→későbbi írásain is felfedezhető

Barbárok

- 1931-ben keletkezett a mű
- Témája: a pusztán zárt világának bemutatása, az ott élő emberek gondolkodásmódjának, babonás hiedelmének feltárása. A civilizációtól távol élő rideg pásztorok világában két juhász 300 birkáért megöli Bodri juhászt, a kisfiát és három kutyáját is.
- Cím: egy olyan világra utal, amely nem csak műveletlen, hanem embertelen és kegyetlen is; a ridegpásztorok társadalmon kívüli, kultúra alatti világa hozta létre azt a kegyetlenséget, amellyel a veres juhász és társa agyonveri Bodri juhászt, a kisfiát és a kutyájukat
- Műfaja: novella (rövid, tömör, csattanó, fordulatok, kevés helyszín, kevés szereplő, történetet mond el)
- Tér és idő: Az első rész a pusztán játszódik pár óra alatt, a második is a pusztán, de már egy évnél is hosszabb ideig, a harmadik rész pedig a bíróságon játszódik, pár óra alatt.
- Természetközeli, civilizáció előtti világot mutat be
- Kiderül, hogy az ok, ami miatt megtámadják csak ürügy, hiszen a szíjat otthagyják és “csak” a nyáját hajtják el.
- A történet olyan, mint egy detektívregény cselekménye: a rablógyilkosság elkövetése: a nyomozás és leleplezés, végül az igazságszolgáltatás
- A gyilkosság oka nem az éhezés vagy a nyomor volt, hanem a rablás, a vagyonszerzésnek az ősi módja
- Mindhárom juhász módos ember, hiszen saját nyájukat őrzik kint a pusztán
- Móricz nem a cselekményre helyezi a hangsúlyt (nem krimi írt), hanem ennek a civilizáción kívüli világának a bemutatására, és arra keresi a választ, hogy hogyan történhetett meg mindez a 20. Század elején: az okokat kutatja az író
- Szerkezete: 3 részből áll, amely a dráma egy-egy „felvonása”
 - Az első rész drámaisága rendkívül erőteljes: tele van feszültséggel. Bodri juhász kutyájának viselkedése már sejteti a szörnyű tragédiát? Az állat ösztönösen érzi, hogy a másik két juhász rossz szándékkal közeledik → ugat, vicsorít. A juhászok hosszú hallgatása, az idő múlása is tele van nyomasztó feszültséggel → végül a kettős gyilkosság hirtelen, robbanásszerűen zajlik le.
 - A második rész az elbeszélés leglíraibb része, amely azt bizonyítja, hogy az ember alatti lét nem feltétlenül szül barbár erkölcsöket: Bodri juhász felesége népmesébe illő hősként keresi kitartóan férjét és gyermekét; emberi jósága, hűsége azt bizonyítja, hogy ebben a civilizálatlan világban is léteznek emberi érzések.
 - A harmadik rész az igazságszolgáltatás, a veres juhásznak a vallatása, aki a szörnyű gyilkosságot csak a rézveretes szíj megpillantásakor ismeri be; a vizsgálóbíró leleményességét és jó emberismertet bizonyítja, hogy a pusztai ember babonás félelmét és hiedelmét (Bodri juhász visszatért a túlvilágról, hogy bosszút álljon) használja ki a beismerő vallomáshoz
 - A mű zárásában a bíró a természetes emberi igazságérzet ítéletét mondja ki: „Barbárok.” – nem indulat fűti, inkább szomorúság. Két gyilkos van, de csak egy vádlott. Vagy megszökött, vagy a másik megölte, vagy pedig az író elfelejtette.
- A rézveres szíj szerepe: jelképes értelmű, az első részben a gyilkosság ürügye és Bodri juhász művészi hajlamának a szimbóluma, a másodikban a bűntény bizonyítéka és a veres juhász büntudatának jele (kérdezés nélkül maga tereli a szót a szíjra), a harmadik részben pedig a leleplezés eszköze, az igazság győzelmének a jelképe
- A szereplők ellentétes jelleme azt bizonyítja, hogy ebben a társadalmon kívüli világban nem csak embertelen emberek, kegyetlen gyilkosok (veres juhász és társai) élnek, hanem a szépre, a művészetre is fogékony, emberi jóságukat megőrző, rokonszerves emberek is (Bodri juhász és családja)
- A novella nyelvezetét drámai erejű párbeszéd, tájnyelvi fordulatok, kifejezések jellemzik.
- Az író egy újságcikkben olvasott bűncselekmény ihlette, de a mű nincs igazán kidolgozva.

Jellemek a műben

- Veres juhász és társa
Nevüket nem ismerjük, mert általános figurák. Kegyetlenek, természetes számukra a gyilkolás, nincs lelkiismeretfurdalásuk miatta.
- Bodri juhász
Ő is ebben a barbár környezetben él, de nem veszett ki belőle az emberség. Családja van, gyermekét szereti gondoskodik róla.
- A juhász felesége
A hűségnek és a szépségnek a megtestesítője, ebben a barbár világban. Ahogyan keresi a férjét és a gyermekeit, az szinte népmesei. Télig keresi őket, majd tavasszal folytatja. Amikor megtalálja őket, tíz körmével ássa ki a tetemeiket.
- Vizsgáló bírók
Nem fölényesek, ugyanazokat a tájnyelvi szavakat használják, mint az egyszerű emberek. Jól ismerik a pusztaiak hiedelemvilágát, babonáit. Ezzel tudta csak megtörni a Veres juhászt. Ítélete a barbárok és ezzel minden normális ember igazságérzetét fejezte ki.